

**DAVLAT XARIDLARI TIZMIDAGI ELEKTRON SAVDOLARNI
RIVOJLANTIRISHDA BROKERLIK INSTITUTLARIDAN
FOYDALANISH MASALALARI**

Shukurov Baxtiyor Butayevich

O‘zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya: mazkur maqolada davlat xaridlari tizmidagi elektron savdolarni rivojlantirishda brokerlik institutlaridan foydalanish

Kalit so‘zlar: davlat xaridlari, elektron savdolar, elektron tizim operatori, brokerlik faoliyati, xarid shartnomalari.

**ISSUES OF USING BROKERAGE INSTITUTIONS IN THE DEVELOPMENT OF
ELECTRONIC SALES IN THE STATE PROCUREMENT SYSTEM**

Shukurov Bakhtiyor Butayevich

Master's student of Banking and Finance Academy of Uzbekistan

Annotation: this article examines the use of brokerage institutions in the development of electronic sales in the state procurement system.

Keywords: public procurement, electronic sales, electronic system operator, brokerage activities, procurement contracts.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, rivojlangan davlatlar hukumat tashkilotlari har yili 250 000 dan ortiq jamoatchilik xizmat va tovarlarni sotib olishga YaIMning taxminan 14 foizini sarflaydi. Energetika, transport, chiqindilarni boshqarish, ijtimoiy himoya va sog'liqni saqlash yoki ta'lim xizmatlarini ko'rsatish kabi ko'plab sohalarda davlat organlari asosiy xaridor hisoblanadi. Bugungi kunda xaridlar har qachongidan ham strategik, hamkorlikka asoslangan va texnologiyaga ko'proq bog'liq bo'lib bormoqda. Innovatsion va mas'uliyatli davlat xaridlari davlat organlariga ularning maxsus ehtiyojlariga moslashtirilgan shaffof va innovatsion yechimlarni olish imkoniyatini beradi. Ko'pgina davlat ma'muriyatlari barqaror uskunalar va texnologiyalarni yashil davlat xaridlari bilan shug'ullanadilar, soliq to'lovchilariga taqdim etilayotgan xizmatlar sifatini oshiradilar, Yevropa sanoati va kichik va o'rta biznes raqobatbardoshligini oshiradilar va ish o'rinlarini yaratadilar.

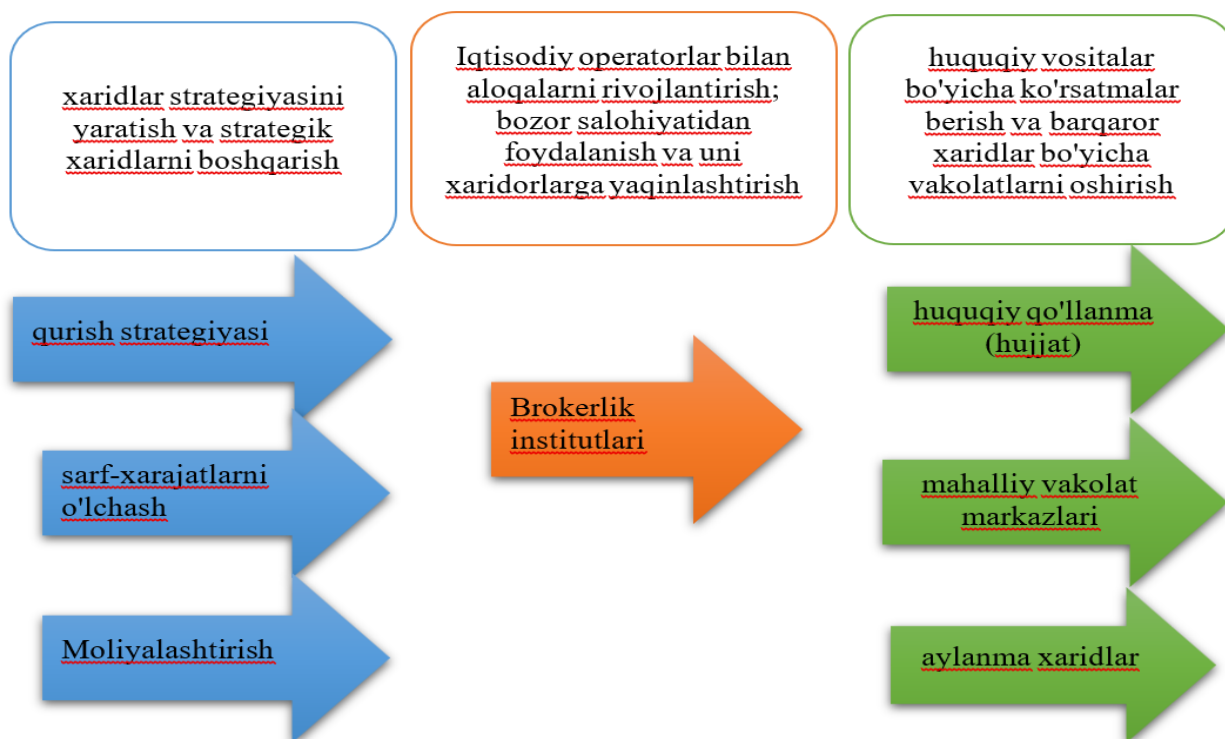
Ushbu diplom ishi asosiy maqsadlaridan biri davlat xaridlari bo'yicha vositachilik funksiyasini loyihalash, sozlash va boshqarish bo'yicha ko'rsatmalar berishga qaratilgan.

Davlat xaridini rivojlantirish uchun amalga oshirilishi kerak bo'lgan amaliyot uchta bosqichga ega bo'ladi:

- Xaridlar strategiyasini yaratish va strategik xaridlarni boshqarish;

- Iqtisodiy operatorlar o‘rtasidagi munosabatlarni rivojlantirish; bozor salohiyatidan foydalanish va uni xaridorlarga yaqinlashtirish;
- Huquqiy vositalar bo‘yicha yo‘l-yo‘riq ko‘rsatish va malakasini oshirish innovatsion va barqaror xaridlar bo‘yicha.

Davlat xaridida elektron savdolar va xaridlarni brokerlik institutlari yordamida rivojlantirish loyihasi quyidagicha tartibda amalga oshirilishi mumkin:

1-rasm. Davlat xaridlarini brokerlik institutlari yordamida rivojlantirish strategiyasi¹

Ko‘plab tovar va xizmatlar bozor potentsialidan kelib chiqqan holda davlat buyurtmachilari va korporativ xaridorlarga yaqinlashtirish muhim o‘rin tutadi, masalan, bozor tomonlarini xarid qilishdan oldin jalb qilish orqali bu maqsadga erishish mumkin bo‘ladi. Davlat xaridlar bo‘yicha vositachilik bu tovar va xizmatlarni qo‘lga kiritishda va innovatsion xarid amaliyotlarini tarqatish va qo‘llashni rag‘batlantirish orqali hal qiluvchi rol o‘ynaydigan funktsiyadir.

Brokerlik institutlari yordamida loyihaning elektron savdolar asosiy e'tibori davlat xaridlarining o‘rta va uzoq muddatli istiqboliga qaratilgan.

Shu sababli, davlat xaridida elektron savdolarini rivojlantirishning uchta asosiy mavzuni ko‘rib chiqish maqsadga muvofiq bo‘ladi: xaridlar strategiyasini yaratish va strategik xaridlarni boshqarish; xo‘jalik yurituvchi subyektlar bilan munosabatlarni rivojlantirish; bozor salohiyatidan foydalanish va uni xaridorlarga yaqinlashtirish; va

¹https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/action_7_innovation_public_procurement_broker_guideline

huquqiy vositalar bo'yicha ko'rsatmalar berish va innovatsion, barqaror va aylanma xaridlar bo'yicha vakolatlarni oshirish.

Yetkazib beruvchilar tomonidan pudratchi organ bilan erta o'zaro aloqa va tovar va xizmatlarga aniq talabning aniq bildirilishi muvaffaqiyat omillari sifatida tanilgan. Tender sharoitida yetkazib beruvchilar (iqtisodiy operatorlar) ko'pincha javob berish uchun yetarli vaqtga ega bo'lmaydilar, ayniqsa, agar pudratchi organlar innovatsion mahsulotlarni so'rasa. "Iqtisodiy operatorlar" (etkazib beruvchilar) tushunchasi keng ma'noda talqin qilinishi kerak, shunda shaxslar, firmalar, filiallar, sho'ba korxonalar, shirkatlar, korporativlar, mas'uliyati cheklangan jamiyatlar, universitetlar, ijtimoiy tadbirkorlar va mahalliy innovatorlar, davlat yoki xususiy.

Xususan, bir tomondan innovatsion yechimlarni taklif etuvchi va arzon narxlardagi birlamchi tovar va xizmatlar bilan ta'minlab beruvchi startaplar va innovatsion kichik va o'rta korxonalar subyektlari bilan boshqa tomondan ulardan xarid qilishga tayyor bo'lishi mumkin bo'lgan davlat buyurtmachilari o'rtasidagi aloqalar ko'pincha zaif bo'ladi yoki ko'pincha o'z-o'zidan paydo bo'lmaydi. Shuning uchun, "davlat xaridlari uchun brokerlik institutlari" ularni qurish yoki mustahkamlashga yordam berishi mumkin. Shunga qaramay, pudratchi organlar, innovatsion broker(lar) va yetkazib beruvchilar o'rtasidagi o'zaro hamkorlikning amaliy usullarini aniqlash masalasi juda murakkab va xaridlarning aniq tartibini hisobga olishi kerak.

Davlat xaridiga brokerlarning joriy etilishi oldingi muammolarni yumshatish va hal qilishga qaratilgan bo'lishi kerak, bu esa xaridlar bo'yicha davlatimiz imkoniyatlaridan to'liq foydalanishga tayyor bo'lgan davlat xaridorlari va davlat ma'muriyatlariga aniq yordam ko'rsatishi kerak.

Bundan tashqari, davlat sektori ushbu amaliyotlarni qo'llash orqali katta foyda ko'rishi mumkin, chunki innovatsiyalarga bo'lgan yangi ehtiyoj uchun eng yaxshi echimni sotib olish qobiliyati moliyaviy ko'rsatkichlar bilan o'lchanmaydigan ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin va bu fuqarolar hayotini keskin yaxshilashi mumkin.

Agar davlat xaridorlari ushbu amaliyotni qo'llasa, ijobiy majburiyatlar siyosatni ishlab chiqishga, hukumat darajasida o'rta va uzoq muddatli strategiyaga, boshqa mamlakatlar bilan munosabatlarni mustahkamlash uchun yangi imkoniyatlarga, global kontekstda davlat xaridlarida (innovatsion) tovar va xizmatlar raqobatbardoshligini oshirishga ta'sir qilishi mumkin.

Ochiq innovatsiyalar modeliga ko'tarilgan tanqidchilarning ko'pchiligi yoki kamchiliklari yechim izlovchilar jamoat tashkilotlari va innovatsiyalar brokeri ochiq kontekstda muvofiqlashtirilgan tizim bo'lsa, yumshatiladi. Masalan, davlat sektoriga xos bo'lgan ehtiyojlar va ma'lumotlarning shaffofligi yechim provayderlarining potentsial jalb qiluvchi omili bo'lib, yechimning ifodalangan ehtiyojga eng mos kelishiga yordam beradi.

Shuningdek, xizmatlar va mahsulotlarni xarid qilishda “narx”ga e’tibor qaratilishi davlat xaridorlari maqsadini xususiy korxonalar va tashkilotlarning maqsadlaridan keskin farqlaydi. Innovatsion mahsulotlar, xizmatlar, uskunalarni sotib olish jarayoniga kelganda bu bo’shliq kengayadi. Shunday qilib, innovatsion xaridlar brokerining davlat va xususiy sektordagi roli va uning "(davlat) innovatsion siyosat muvaffaqiyati uchun katalizator" roli bo’yicha o’ziga xos farqlar paydo bo’ladi.

Ushbu hujjat Ochiq innovatsiyalar paradigmasini brokerlarga “Hukumatdan biznesga” paradigmasida qo’llashga qaratilgan. Bu xususiy va davlat brokerlarini o’z ichiga oladi, hatto ommaviy (innovatsion) brokerlik institutlarning afzalliklari haqida batafsil ma’lumot qo’shsak bo’ladi.

Aniqroq qilib aytganda xususiy va davlat sektorida innovatsion vositachilikning eng tez-tez takrorlanadigan sxemalarini ko’rib chiqamiz va ushbu hujjat doirasidagilarga e’tibor qaratamiz. Xususiy sektordagi odatiy Innovatsion broker modeli quyidagi rasmda ko’rsatilgan, bu erda "yechim izlovchi" - Innovatsiya brokeri va Yechim provayderi xususiy sektorga tegishli.

Yechim izlovchi davlat muassasasi yoki davlat xaridlar qonunchiligiga bo’ysunadigan har bir tashkilot bo’lishi mumkin bo’lgan va davlat institutlariga (temir yo’llar, energetika yoki AKT infratuzilmasi egalari va boshqalar) tenglashtirilishi mumkin bo’lgan modellar nihoyat quyidagi rasmda ko’rsatilgan.

2-rasm. IPPB uchun umumiy model: Biznesdan biznesga²

Yuqorida tasvirlangan modelda (Innovatsion)davlat xaridlar brokeri davlat sub'ekti hisoblanadi yoki u xususiy bo’lsa, uning "foydali" tabiati xolislik, adolat va haqiqiy ruhni kafolatlash foydasiga yumshatilishini ta'minlash uchun choralar ko’riladi hamda institutsional hamkasbining jamoat manfaatiga "xizmat qiladi". Yechim provayderi, shuningdek, o’z nizomida boshqa davlat yoki xususiy shaxslarga xizmat ko’rsatish yoki etkazib berish imkoniyatiga ega bo’lgan davlat muassasasi bo’lishi

²https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/action_7_innovation_public_procurement_broker_guideline

mumkin.

Yechimlar va xizmatlarning mumkin bo‘lgan aralashmasida turli misollar mavjud va hozir ularning bir nechitasi tasvirlangan.

G (davlat xaridori) dan G (davlat brokeri) dan B (xususiy yechim egalari): Innovatsion davlat xaridlari brokerining klassik va ilg‘or namunasi AQSh Federal agentligi tomonidan provayderlar hamjamiyatidan o‘ziga xos yechimlar/xizmatlarni izlash uchun o‘zining innovatsion muammolarini e‘lon qilish uchun ochilgan Challenge.gov veb-sayti tomonidan taqdim etilgan. Innovatsion davlat xaridlari brokeri bu holda Agentlikdan ajratilgan mustaqil jamoat kompaniyasi sifatida tashkil etilgan bo‘lib, federal agentliklarni davlat xaridlarini amalga oshirishda qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan. Qiyinchiliklar broker uchun tashqi bo‘lishi mumkin (qidiruvchi tomonidan amalga oshiriladi) yoki yo‘q (broker tomonidan amalga oshiriladi). Bir necha yil oldin challenge.gov brokerlik funksiyasi InnoCentive tomonidan taqdim etilgan va yaqinda Challenge.gov to‘liq brokerlik xizmatlarini taqdim etadi. Challenge.gov tomonidan boshqariladigan muammolarning umumiy qiymati yiliga o‘nlab million yevroni tashkil qiladi.

Qiziqarli misol Italiyaning yirik kompaniyasi Enel tomonidan keltirilgan. Enel - bu davlat xaridlari bo‘yicha Evropa Ittifoqi direktivasiga muvofiq ishlaydigan ochiq kompaniya. Uning "ochiq innovatsiyalar" tashabbusi ikki qatlamda tashkil etilgan:

a) "vitrin" veb-sayti orqali (xuddi shu kompaniya tomonidan boshqariladigan maxsus platforma) Enel muammolarni ko‘rsatadi va potentsial yechim beruvchilarni jalb qiladi.

b) Model brokerlik funksiyasini xususiy provayderga (InnoCentive) beradi.

Yechimlarni hal qiluvchilar uchun potentsial hal qiluvchilarga beriladigan mukofot odatda Evropa Ittifoqi xaridlari chegarasida bo‘ladi). Dastlabki vositachilikdan so‘ng, "vitrin" platformalari "qidiruvdan so‘ng izlovchi bilan mumkin bo‘lgan hamkorlik imkoniyatlarini" ta‘minlaydi.

G (davlat xaridi) 2 G (davlat brokeri) 2 B (xususiy yechim egalari):

Ommaviy innovatsion brokerning namunasi Italiya hukumati tomonidan AppaltInnovativi.gov.it veb-platformasi orqali targ‘ib qilinadi. Bu davlat innovatsion brokeri xizmati bo‘lib, davlat muassasasi tomonidan taqdim etiladi

Yevropa Ittifoqining davlat xaridlari bo‘yicha direktivasi. Platforma milliy darajada faol, lekin ayni paytda mintaqaviy va mahalliy manfaatdor tomonlar bilan faol hamkorlik qiladi.

Davlat xaridlari tizimida innovatsion brokerlar Yevropa Komissiyasi (EC) tomonidan rasmiy yoki norasmiy agentlar sifatida belgilanadi, "davlat xizmatlarining samaradorligi va samaradorligini oshirish va ularning muammolari va ehtiyojlarini hal qilish" uchun mas‘ul (EC 2014, p.9) Yevropa Ittifoqining xaridlar bo‘yicha direktivasiga muvofiq. Innovatsion davlat xaridlari brokerlari haqiqatda “talab

tomonidagi ehtiyoj bilan yangi paydo bo‘lgan innovatsiyalarni moslashtirish qobiliyati va maqsadiga ega. Broker innovatsiyalarning umumiy hayot aylanishining bir qismi va innovatsion xaridlarning harakatlantiruvchi kuchi bo‘lishi mumkin. U innovatsiyalarni potentsial etkazib beruvchilardan innovatsiyalarni potentsial davlat xaridorlari tarmog‘iga, xoh u shaharlar, kasalxonalar, fuqaro muhofazasi organlari yoki boshqa tegishli davlat xaridorlari tarmog‘iga o‘tkazish bilan faol shug‘ullanishi mumkin. Aksincha, u tegishli sanoatga ommaviy xaridorlarning ehtiyojlarini etkazishi mumkin. Innovatsion brokerlar, shuningdek, muayyan davlat xaridlari tartib-qoidalari uchun innovatsion g‘oyalarni tayyorlashga yordam berishi mumkin.

Bu ommaviy innovatsiyalarni sotib olish va etkazib berishda muhim funktsiyadir. EC yo‘riqnomasida ta’riflanganidek, aslida "xarid qilish jarayonining tayyorgarlik bosqichi kerakli ishlarni, xizmatlarni yoki ta’minotni etkazib berish uchun mustahkam jarayonni ishlab chiqishga qaratilgan. Bu jarayonning hal qiluvchi bosqichidir, chunki ushbu bosqichda qabul qilingan qarorlar butun protseduraning muvaffaqiyatini belgilaydi” (o‘sha erda, 16-bet). Innovatsiyalarni xarid qilish aslida bozor va/yoki yaxshi ma’lum bo‘lmagan yechimlarni, shuningdek, xaridor uchun nisbatan tushunarsiz bo‘lishi mumkin bo‘lgan xizmatlar va/yoki yaxshi talablarni (masalan, xizmatlarni yetkazib berish bo‘yicha murakkab ehtiyojlar uchun) nazarda tutadi.

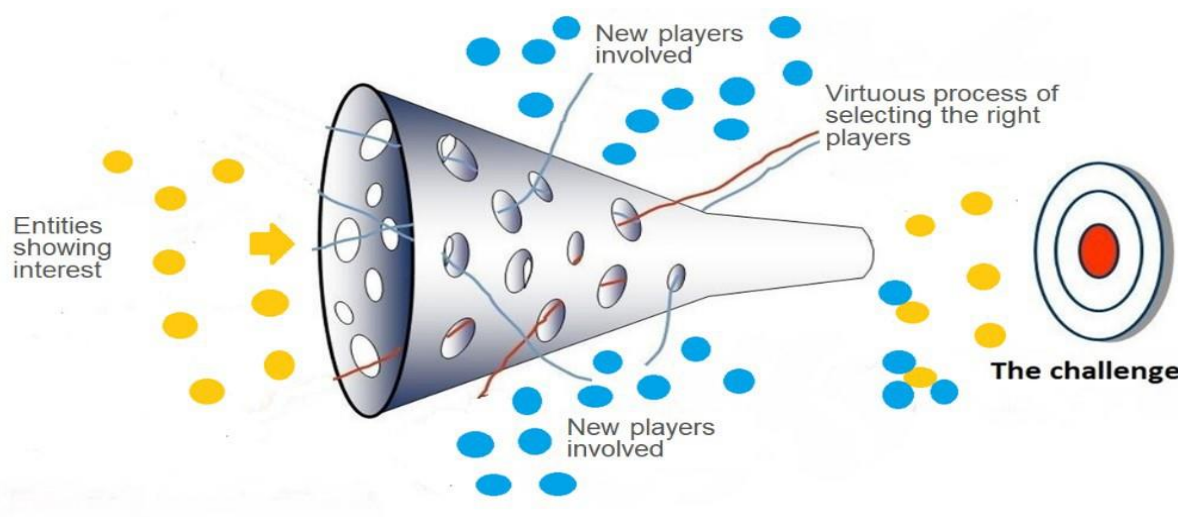
Natijada, pudratchi organlar, ayniqsa, murakkab, xavfli va qimmatli davlat xaridlarini amalga oshirishda, xaridlar bo‘yicha maxsus xodimlarni ko‘proq ishlamoqda. Xarid qilish funksiyasining bu ortib borayotgan professionallashuvi eng yaxshi amaliyot hisoblanadi. Xususiy xaridlar bo‘yicha o‘rnatilgan shaxs bo‘lgan Innovatsion davlat xaridlari brokerlarining roli aynan shunday, lekin davlat xaridlarida nisbatan yangi funktsiya.

Ochiq innovatsiyani amalga oshirish uchun javobgarlikka ishoradavlat sektoridagi model, IPPB ning asosiy maqsadi "o‘rnatish" va "oqish huni" (quyidagi rasmga qarang) haqiqiy kontekstda ishlashini ta’minlashdir:

- jamoat ehtiyojlarini hamma davlat sektori uchun keng ma’lum va jozibador qilish
- bozorni jalb qiling va yechim izlovchilarni jalb qiling
- izlovchilar yoki provayderlar o‘rtasida birlashishga yordam bering
- filtri yechim provayderlari
- xarid qilish tartibini har qanday loyihaning ketma-ket bosqichlari/bosqichlariga tashkil qilish.

Quyidagi rasmda Innovation Brokers tomonidan amalga oshirilgan ochiq innovatsion jarayon ko‘rsatilgan. Broker davlat xaridlari jarayonida ishtirok etuvchi operatorlarni ulash va tanlashni maqsad qilgan. Qiziqishni ko‘rsatuvchi shaxslarni izlash va tanlash jarayonining oxirida Brokerlar, natijada, davlat organi bilan eng yaxshi innovatsion natijani taqdim etish muammosiga duch keladigan bir qator tajribali

va tanlangan operatorlarga ega bo‘ladilar.

3-rasm. Ochiq (innovatsion) xarid jarayonlari³

Bunday holda, broker "huni" ni ishlab chiqish va joylashtirishi kerak vaqiyinchilik PA ehtiyojlarini ifodasi bo‘ladi. IPPB kengroq va ko‘proq bog‘langan jamiyatning bir qismi bo‘lgan jamoat tuzilmalari uchun ishlaydi. Shu sababli, brokerning ishi bozor talabini jamlash imkonini beruvchi sub'ektning ishi bo‘ladi va jarayonni qo‘llab-quvvatlaydigan va tartibga solish yoki qonunchilik darajasida ehtiyojlarni operativ ta‘minlaydigan mumkin bo‘lgan jamoat manfaatdor tomonlarini aniqlash va jalb qilishga imkon beradi. .

Bundan tashqari, Broker davlat organlariga javob beradi. Bu ishlaymayditalabning raqobat bozorida., bozorda yondashuv, lekin hamkorlikda. Ushbu qadam shaffoflik sohasida asosiy hisoblanadi. Xususiy brokerga raqobatbardosh bozorda faoliyat yurituvchi xususiy organlarning maxfiy (anonimlik) talablari qo‘yilishi mumkin. Boshqa tomondan, ommaviy broker bu nuqtai nazardan ozoddir va bu uni hal qiluvchilarni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha harakatlarini yanada samarali qiladi.

Tayyorgarlik bosqichining bir qismi sifatida Innovatsion davlat xaridlari brokeri quyidagilarga yordam berishi mumkin:

1. Ularning asosiy "mijozlari" (talab tomoni) bilan shug‘ullanish va paydo bo‘ladigan ehtiyojlarni yanada aniqlash;
2. Aniqlash uchun qo‘shimcha tegishli manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik qilishmumkin bo‘lgan variantlar va mavjud echimlarni aniqlashtirish,
3. Ko‘zda tutilgan yechimlarning tijorat mavjudligini o‘rganish uchun bozor (ta‘minot tomoni) bilan qo‘shimcha hamkorlik qilish;
4. Mavzuni yanada aniqlash va xarid qilish idoralari tomonidan amalga oshiriladigan (innovatsion) xaridlar uchun eng maqbul tartiblarni belgilash.

³ <https://www.challenge.gov/> - ma‘lumotlariga asosan tayyorlandi

Bularning barchasi qo‘shimcha tushuntirishga arziydigan muhim jihatlar, EC 2018 xaridlar bo‘yicha yo‘riqnomada ham muhokama qilinganidek vazifalar asosida asosiy funktsiyada umumiy jarayon tasvirlangan brokeri quyida tasvirlangan.

Ehtiyojlarni baholash. Dastlabki bosqichda broker xizmatlarning o‘ziga xos ehtiyojlarini va/yoki jamoat manfaatlarini ko‘zda tutuvchi faoliyatni amalga oshirishga bo‘lgan talablarni muhokama qilish va baholashda muhim rol o‘ynaydi, shuning uchun ular ehtiyojni qondiradigan ishlar, ta‘minot yoki xizmatlarning funktsional talablarini oldindan bilish uchun. buyurtmachi organlarga o‘z ehtiyojlarini belgilashda potentsial ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy ta‘sirlar kabi boshqa fikrlarni hisobga olish imkoniyatini berish;

Tegishli ichki va tashqi manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik qilish– bozor tomonidan taqdim etilayotgan haqiqiy ehtiyojlar va tegishli imkoniyatlarni qo‘shimcha baholashning muhim bosqichi sifatida innovatsion xaridlar brokeri tegishli ichki va tegishli tashkilotlar bilan to‘g‘ri aniqlash va hamkorlik qilish imkonini beradi. Bunda broker dastlabki bosqichda muhokama qilingan o‘ziga xos ehtiyojlar bo‘yicha malaka va ko‘nikmalar nuqtai nazaridan muhim massani to‘plashga imkon beradi;

Bozorni tahlil qilish va mavjud yechimlarni saralash- Aniq ehtiyojlar aniqlangandan va tegishli ekspertiza aniqlangandan va potentsial echimlarni to‘liq baholash uchun safarbar qilingandan so‘ng, bozor tahlilini taqdim etish kerak. Tahlil haqiqatan ham ehtiyojlarni qondirish uchun mavjud bo‘lgan potentsial echimlar haqida oldindan bilim va tushunishga ega bo‘lish, shuningdek, pul uchun eng yaxshi qiymatni ta‘minlash va to‘g‘ri tamoyilni qo‘llash orqali shartnoma mavzusi va byudjetini yanada yo‘naltirish va aniqlash uchun muhim ahamiyatga ega. moliyaviy menejment.

Mavzuning ta‘rifi va eng maqbul xarid tartibini aniqlash– Yakuniy bosqich sifatida va shu paytgacha ilgari surilgan harakatlarga asoslanib, brokerlik qo‘llab-quvvatlashi mavjud bo‘lganlar orasidan eng maqbul xarid tartibini taklif qilgan holda, xarid qilinayotgan xizmatlar mavzusini (shu jumladan biznes ishini aniqlash orqali) belgilash imkonini beradi.

Yuqoridagilarni amalga oshirilishi davlat xaridlari tizimidagi elektron savdolarni rivojlantirishda brokerlik institutlaridan samarali foydalanishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Malikov T. Haydarov N. Budget daromadlari va xarajatlari. O‘quv qo‘llanma, Toshkent:“IQTISOD-MOLIYA. 2007.
2. Malikov T, Kobulov K. Models of market economy formation and Interaction of fiscal policy. International Journal of Economic Growth and Environmental Issues-ISSN.:2321-6247.
3. Маликов ТС. Молия-хўжалик юритувчи субъектлар молияси. Ўқув кўлланма. Т.: IQTISOD-MOLIYA. 2009:254-7.
4. Malikov T, Byudjet HN. O‘quv qo‘llanma. Toshkent:“Iqtisod-moliya. 2008;84.
5. N Khaydarov. International experience of the development of tourism in Uzbekistan. Интеграция. Эволюция. Устойчивость: пути развития социально-экономических систем. 2021
6. Haydarov N. Soliqlar va soliqqa tortish masalalari. O‘quv qo‘llanma. Toshkent: Akademiya. 2007.
7. N Khaydarov. Agricultural Development in Uzbekistan: Agricultural Reforms versus Transboundary Water Issues. Developing Country Studies. ISSN, 2015
8. U Urokov. The importance of procurement models in the effective organization of public procurement. - IMRAS, 2023
9. Юлдашева Н.В Бабаева Ш.С. Специфика организации государственной финансовой поддержки субъектов малого бизнеса в Республике Узбекистан. Интернаука, 2022
10. Уроков УЮ, Чинкулов КР. Узбекистонда давлат харидларининг такомиллашувининг ҳукукий асослари.«. Халқаро молия ва ҳисоб» журнали. 2017.
11. УЮ Ўроқов. Давлат харидлари тизимини такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари. Ustozlar uchun, 2024
12. U Yu O‘roqov. Davlat xaridi - O‘quv qo‘llanma. Т.:«Nihol print» ОК, 2022
13. Urokov, U. Y. (2018). Public procurement system: yesterday and today." . Market, money and credit" magazine, 8.
14. Ўроқов, У. "Ўзбекистонда давлат харидлари тизимини такомиллаштириш масалалари.“." (2014).
15. Ўроқов УЮ, Сулаймонов ФШ. ХЎЖАЛИК ЮРИТУВЧИ СУБЪЕКТЛАР ФАОЛИЯТИДА ЭЛЕКТРОН АХБОРОТ АЛМАШИШНИНГ АҲАМИЯТИ ВА УНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.“. Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар” илмий электрон журнали. 2014 Sep;5.
16. UY O‘roqov, OS Olimboyev. O‘zbekistonda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish va moliyalashtirish masalalari. - Science and Education, 2022

17. O‘roqov U, Yomg‘Irov J. Davlat xaridlarini tashkil etish modellari: afzalliklari va kamchiliklari. *Science and Education*. 2022 Dec 31;3(12):941-7.
18. Yunusovich, O‘roqov Uchqun, Moyliyev Murod Baxtiyorovich, and Muzaffarov Muhammadjon Maxmud o‘g‘li. "Mamlakat investitsiya jozibadorligini oshirish orqali xalqaro kapitalni jalb qilish masalalari.“.” *Science and Education” Scientific Journal/ISSN* (2022): 2181-0842.
19. Уроков УЮ, Чинкулов КР. Узбекистонда давлат харидларининг такомиллашувининг ҳукукий асослари.«. Халқаро молия ва ҳисоб» журнали. 2017.
20. Urokov, U. Y. (2021). Issues of increasing the volume of electronic purchases in the state procurement system. *TMI*, May, 20.
21. U Urokov. Peculiarities of implementation of public procurement in Uzbekistan through the agreement procedure. *Journal of economics and business management*, 2023